

sueta voluptas convolvilli;¹ nam illos Wilson ad polum usque servaverat. Sed iam accelerandus redditus est, qui desperatae similis pugnae erit».

Eo qui secutus est die, qui fuit a. d. XV kal. Febr. subductis consummatisque omnibus observationibus, apparuit Scottum ab ipso polo circiter sex chilometra abesse. Eundem esse recta chilometra duo, inde dextrorum quinque et dimidium. Porro ex ista regione Bowers conspicatus est tentorium, ad quod se Scottiani contulerunt. Ab horum statione aberat tribus chilometris et dimidio, a polo tribus et tribus partibus. In eo tentorio repertae sunt litterae in hanc formam:

*Roald Amundsen-Olav Olavson Bjaa-
land — Hilmer Hanssøe — Sverre H.
Hassel-Oskar Wisting: a. d. XVII kal.
Jan. anno 1911.*

In proprio pittacio Amundsenus Scottum rogat, ut epistolam perferendam curet ad Haakon regem. Id pittacium Scottus secum abstulit. Erant etiam complures res parvae, tres sacci ex pellibus tarandinis facti cum chirothecis pugillatoriis et soccis, sextantarum,² horizontarium³ hypsometrum, quod carebat coquino thermometro, alterum sextantarum ei alterum hypsometrum, facta in Anglia. Scottus in eodem tentorio reliquit schedulam se illic fuisse cum sociis. Post prandium progressi sunt chilometra undecim et dimidium versus meridiem declinantes ad orientem, revera igitur ad septentriones eentes.⁴

Quo pervenerunt locus, repertus est

¹ Nam si convolvulum recte *cigare* novatum concesseris, ne convolvillum quidem recte repudiaveris, ubi tibi pro *cigarette* obtulero.

² Sextantarum est sexta pars circuli, instrumentum metiendis angulis et distantiis.

³ *Horizontarium* mihi prognatum est ex sextentario. Si mavis, ad verbum procedes *Horizontem arte factum*, vel fabrelactum.

⁴ Non facile Latine nomines illas regiones quas hodie dicunt: *Südsüdwest, Nordnordwest* et similia.

chilometro vel sesquichilometro a polo distare, et ea statio polaris dicta est. Ibi fixum vexillum Britannorum, quod *Union Jack* appellatur, et photographice excepta est sociorum imago. A spatio chilometri versus meridiem detritum ferrum pedis traharii fixum in nive erat. Scottus suspensus est Norvegos sic ipsum locum poli voluisse notatum. Tum Scottiani chilometrum et quartam partem versus arctum progressi, vexillum Anglicum suspendebant baculo fixo in terra. Is locus est altus metra duo millia et nongenta, cum ad gradum duodecagesimum fuissent metrum tria millia et ducenta.

«Censeo — inquit Anglus, — Norvegos ad polum pervenisse a. d. XVIII. kal. Ian.; discessisse inde XVI kal.; ante eum diem igitur, quem Londini ego mente me cernere dictavera: mensis Decembris vi-

gesimum secundum». ¹

Quinque Angli in redditum se dederunt a. d. XV kal. Febr. anno 1912. Eo die Scottus scripsit in commentariis: «Ergo nos discessimus ab infido illo ambitionis nostrae termino. Ingressi sumus viam chilometrum mille et quingentorum, viam plenam laboris, plenam inopiae, famis, frigoris, qua omni nobis devehenda est trahea. Valete, valete, somnia dierum meorum, valete!» Ille scribebat ex tristitia quae occupaverat animum, ignarus sane se et socios suos non esse emensuros viam, sed in certam se currere mortem. Et primum quidem redeuntibus non minores officiebant viae asperitates, nivium aggeres, concissa rimosaque glacies, quam venientibus.

¹ Norvegi venerant ad polum XVIII. kal.; abierant XV. kal. Ian.

IMPRIMATUR: Fr. A. ZAMPINI. Ep. Porphyreonen.,
Vic. Gen. Civitatis Vaticanae.
Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

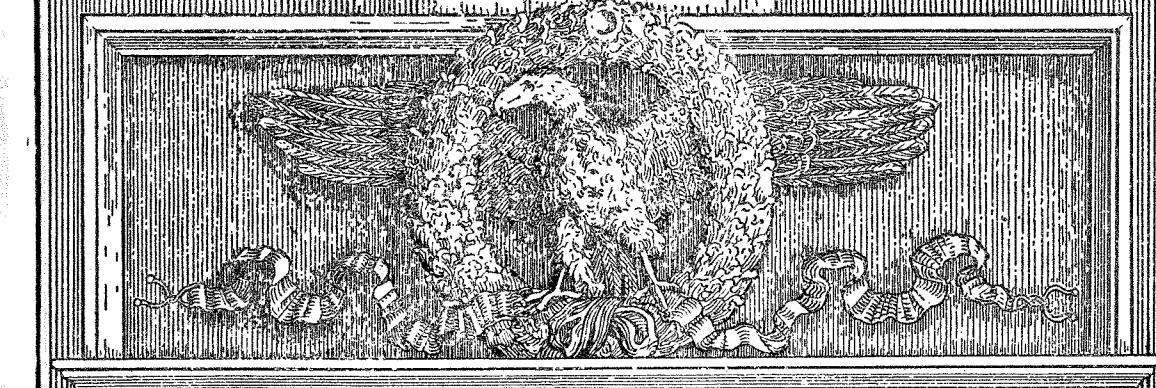
TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

ALMA ROMA

Per.
Lat
011

C. DEL VECCHIO.

SINGULIS MENSIBUS EDITUR TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

Nuperrime prodit

JOSEPHI FORNARI opus, cui titulus:

COMMUNIA VITAE

Phrases et formulae ad latina colloquia instituenda.

Editio altera locupletior.

Venit libell. italic. 8; quibus addenda erunt libell. 0,50 in Italia; libell. 1 apud exterias nationes, pro transmissionis expensis.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venumdantur eiusdem auctoris Mileiae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

FRIDIANUS-FRANCISCULI PRANDIUM

Singulae pretio italic. libell. 2.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integram ALMAE ROMAE collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXXIII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellorum 475 pro Italia; pretium duplicatum, libell. italic. scilicet 950, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

Ann. XXI

Romae, Mense Octobri MCMXXXIV

Fasc. X

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Pretium subnotationis an. MCMXXXIV est pro Italia libell. 15; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequais; *ante solvendum rectoque tramite mittendum* ad JOSEPHUM FORNARI doctorem *Romam, Via del Governo Vecchio, 96*.

DE FONTIBUS IURIS ITALICI LINEAMENTA HISTORICA¹

I. — AETAS ANTIQUA.

Apenninicam peninsulam iam quaternaria et palaeolithica periodo hominum sedem fuisse primitivorum; successiva vero neolithica aetate, Aborigenum, Ligurum; atque aeneolithica Ariorum, Umbrorum, Oscorum, Sabelliorum, Sabinorum, Etruscorum; demum, saec. VIII a Ch. n., Venetorum et Celtarum, vulgo compertum est; itemque circa hanc postremam aetatem populorum immigrations in Italiam alias aliis successisse et constitisse hic illic, per vicos, pagos, foederaque pagorum ordinatas. Quae inter foedera praestitere Etruscorum, Samnitium, Umbro-Sabellicorum, Latinorum denique ad oras Tiberis fluminis. Inter latini foederis urbes novissima in Palatino a

Sabinis Latinisque Etruscisque pastori- bus, circa saeculum medium VIII a. Ch. n. exstitit Roma, quae sensim eminuit et virtute militari et sapientia civili moribusque vitae. Prima regiminis forma in Urbe fertur Regnum fuisse, septemque reges ab Urbe condita, a quibus latae leges traduntur, quarum fragmenta a re- rum scriptoribus exhibentur.

Minus incerta sunt quae de successiva feruntur aetate, qua Respublica stetit. Itaque exactis regibus Urbs prius interiusque constituitur atque firmatur, finitimos arcet, compescit, subigit in Latio, tum Italiam medium atque inferiorem sibi devincit, demum ultra mare, ultra montes aquilas deducit victrices ad Africam, ad Graeciam, ad Asias, ad Gallias, ad Hispanias, ad Britanniam a saec. III a Ch. n. ad exitum fere I, quum conditum est Imperium.

Regibus Tarquinii, Etruscis deiectis, res ad Patres rediit, binis electis consulibus collegis; necesse tamen fuit primum disi- cere atque delere incurantes Tarquinios eorumque amicos tum Etruscos, cum etiam et Latinos, et Sabinos et Veientes et Volscos ceterosque finitimos; quae causa fuit cur et interius res publica arctius firmaretur, convalescente populo aucto- que magistratum numero, et exterius

¹ Ex lectionibus habitis in Pontificio Urbano iuris tradendi athenaeo. — Quod clarissimus do- tor commentarium hoc suum ut in *Alma Roma* ederetur ultro ad nos miserit, publicas ei gratias habemus et referimus.

amplius in dies nomen romanum vigeret, adlectis foedere domitisve populis finitimus; quos enim in dicionem recepissent foederibus variis sibi vinciebant; id autem summo semper studio curaverunt, ut elementa iuris et cultus quos apud quoslibet invenissent, nullo praeiudicio sed scitisime receptum in animam insererent romanam, ut romanum fieret. Quo factum est, ut omnia fere italica iura in ius romanum confluenter, ministerio maxime Praetoris Peregrini; ita tamen, ut romanam illico figuram romanumque nomen merito assumerent. Quo etiam factum est, ut organa reipublicae atque germina illa iuris quamvis rudissima, non ab extra augeri sed ab intra, nutritione dixeris crescere, adolescere, virescere viderentur, quasi divinitatis instinctu. Itaque quum incursio novissima Gallorum irruit in Urbem agros vastans aedesve humillimas primitivae urbis flammis comburens, nihil tamen proficit: pellitur enim procul a Romanis, qui novam restituerunt splendidioremque urbem orbi dominaturam. Et ecce nova aedificiorum regula, ecce novi creati magistratus, ecce nova populi descriptio, ecce tandem primus legum codex publice rogatus publiceque editus, *Lex XII tabularum*, circa medium saeculum III.

A Lege XII tabularum ad punica bella (circa a. 450-250) nova plebi iura quaeruntur interius, novi autem exterius et hostes compescendi et fines ampliores romano populo dandi. Ineunte saec. IV, Sabini, Aequi, Volsci, Veientes, Latini omnes poene absorbentur in Urbem; et post bellum Latinum (a. 340-298) foedus latinum ipsum fit foedus romanum, quamquam romanum invite paterentur imperium. Composito foederibus Latio, consulares fasces ad Samnites progrediuntur, et tribus bellis samnitibus (a. 343-290) belloque Tarantino (a. 283-272) medianam peninsulam atque inferiorem magnam-

que Graeciam in romanam redigunt unitatem: tunc primum Italiae nomen ab extrema peninsula dilatum ad medium atque superiore, usque ad Macram et Rubiconem flumina, gentesque continuit genere maxime varias, Latinos, Etruscos, Sabinos, Graecos, Siculos, Tyrrhenos, Ligures, Celtes aliasque permultos, e quibus elementa quidem Roma recepit, sed eadem, ut monimus, romana effecit, ut vix aut ne vix quidem dignosci iam possent. Renovatur itaque lingua, renovatur ius, renovantur cotidie litterae bonaenque artes, renovatur, semper eadem sibi congrua manens, anima romana, et quidquid italicum est romanum fit.

Primo bello punico (a. 264-241) fasces romani fretum transiliunt et mare internum, primamque, post victoriam ad Aegeates (a. 341), condunt Siciliam provinciam, cui alteram mox (a. 235) adiungunt, ex Sardinia et Corsica insulis, Sardiniam provinciam; dum Illyrios in mari supero piratas disperdunt, Gallisque tumultuantibus in superiore Italia perdomitis, tertiam condunt Romanam provinciam Galliae Cisalpinae coloniasque deducunt Placentiam et Cremonam (a. 218). Bello antem punico secundo, Romani non modo in Italia taeterrimo Hannibali strenue obstitere, adverso licet marte, sed Carthaginenses insectati aggressique sunt vel etiam in Hispania, vel in Africa, ubi nobilissima ad Zamam Victoria parta, pacem imposuere gravem (a. 201). Interea, ad orientem, adversus Philippum V, Macedonum regem, quod Hannibali favisset, signa Romani tulerunt, classem macedonicam primo bello (a. 215-205) perdiderunt; secundo autem (a. 200-197) Philippo V ad Cynocephalim devicto, duram pacem imperaverunt, vindicata ac ludis isthmicis proclamata Graeciae libertate (a. 195); tertio denique bello macedonico Perseum, Philippi filium et successorem, ad Pidnam superatum (a. 168) capiunt, ac

Macedoniam in quattuor respublicas divisam — (divide et impera!) — amico foedere sibi devinciunt. Paulo ante ad Magnesiam, in Asia anteriore, Antiochum, Syiae regem, quod hospitio excepsisset confugientem Hannibalem perdomuerant, diviso inter socios regno (a. 190). Paullo post rebellantem Macedoniam compescunt atque efficiunt quartam provinciam romanam (a. 148), cui mox, rebellantibus Graecis perdomitis deletaque Corintho, quinta accessit provincia Achaia (a. 146), et dein (a. 135) ex regno Pergami in Asia anteriore, quod ab Attalo III rege hereditate relictum, sexta provincia Asia.

Dum autem haec in Oriente Romani gerunt, in Italia superiore detrectantes Ligures aliasque coercent, atque validius firmant ampliusque distendunt provinciam Galliam Cisalpinam, quae iam universam complectitur Italiam superiore, inter Alpes et Apenninum et Rubiconem et Mare superum (a. 200-180). Praeterea in Hispania, ubi iam a victoriis P. Scipionis Africani romanum nomen plurimum valuit, et ex pace, qua bellum Punicum secundum compositum fuit, africana dominia Romanis cessere, duabus creatis provinciis, ultra citraque Hiberum flumen, Hispania Ulteriore ac Citeriore, nunc inquieti populi, Celtiberi, Gallici, Cantabri, Lusitani in pace sunt (a. 179).

Bello punico tertium renovato, Carthaginem tandem Romaui delent (a. 146) ibique novam condunt provinciam, Africam. Mox rebellantes compescunt Lusitanos (a. 141) atque Celtiberos (a. 133), ita ut Hispania omnis, Asturiis et Cantabris exceptis, in dicione fuerit Romanorum. Quae omnia nemo non videt quantopere affecerint ius ipsum romanum, et publicum et privatum.

Inde vero quoque factum est ut anima ipsa romana tam iusta, tam integra, tam austera, sensim corrumperetur, atque civitas ipsa bellis intestinis motibusque

factionibusque conficeretur, a Gracchis ad Marium ac Sullam, ad Caesarem et ultra. Quod tamen non impedivit quominus in Gallia transalpina inferiore, Allobrogis disiectis, novam Romani conderent proviam, a lacu Lemano ad mare, ab Alpibus ad Pyrenaeos montes (a. 123); colonias ad Balearas insulas dducerent (a. 121), victoriasque ad orientem reportarent (119-114) de Dalmatis, de Tauriscis, ad ripas Danuvii fluminis, de Scordiscis. Quin etiam in Numidia eodem ferme tempore, bello Iugurthino (a. 105), superiores discedunt, et paullo post (a. 96) hereditate recipiunt a Ptolemaeo Apione rege Cyrenaicam, quam constituant provinciam, adiecta Creta insula. Tum Cimbros, ex Chersoneso Cimbrico (Jutland), et Teutones, utrosque Germanicos populos a finibus reipublicae repellunt ac profligant (a. 102-101); in Oriente autem, tribus bellis mithridaticis aliquis permultis Bithiniam, Ciliciam, Syriam denique provincias instituunt, regna Cappadociae, Galatiae, Iudea in fidem recipient, Armeniam vero in amicitiam et foedus.

Bellis intestinis finem non imposuit prior triumviratus (a. 60); at Caesar Galliam totam subegit (a. 56-50), Britannos, insidiantes Reipublicae, pluries oppressit (a. 55-53), signa victoria in Aegyptum intulit (a. 47), Pontum, Africam, Hispaniasque compescuit (a. 47-45). Tunc Caesar idem, conclamatus reipublicae perpetuus Dictator (a. 45) atque Imperator, una manu sua Italiam, Galliam, Hispaniam, Africam, Illyriam, Graeciam anteriores, Syriam tenens, una sua mente omnia novo ordine componenda moliens, uno suo corde subiectis parcens debellansque superbos, civitatem largitus romanam est italis omnibus, in Gallia et Hispanis municipiis, urbibusque plerisque ubique universis, qui bene de litteris, de artibus, de republica meriti petivissent. At nefarie interemptus fuit anno post, idibus martiiis

a. 44. Successit alter triumviratus, belumque civile inter ipsos triumviros, e quibus tandem praevaluuit unus, Caius Octavius, Caesaris ex nepte nepos et filius adoptivus (a. 31), qui ceteros oppresit, unusque rem publicam obtinuit, assumpto nomine Caio Iulio Octaviano Caesare Augusto.

Monarchicum regimen redierat, iam una cum dictatura perpetua Caesari concessa; sed nunc cum Augusto firmatur, Imperiique sumit nomen. Stat Imperium quinque ferme saecula, quibus quinque eiusmodi Imperii periodi commode appetantur.

Prima periodo imperium interius constituitur atque firmatur ab Octaviano ad Domitianum (a. 30 a. Ch. n. - 96 p. Ch. n.), toto nempe saeculo i aevi Christiani; exterius novas regiones acquirit in Africa et Britannia.

Secunda periodo imperium interius attingit splendorem in litteris, artibus, iure; exterius incursantes arcet, a Domitiano ad Commodum mortuum (a. 96-129).

Tertia periodo imperium declinare videntur, nam interius mores, religio, disciplina relaxantur; exterius vero barbarae gentes ad fines imperii agitantur et non raro perrumpunt, a Commodo ad Diocletianum electum. Litterae declinant; ius vero magis extollitur.

Quarta periodo imperium interius refici videtur, opere praesertim Christianorum imperatorum Constantini ac Theodosii; exterius barbaros ad fines continet, sed dividitur pluries, sedemque transfert in Orientem; ab electo Diocletiano ad Theodosii I mortem (a. 284-395).

Quinta demum periodo imperium definitive divisum manet Orientale et Occidentale; illud diutius barbaros arcet ac stat; hoc a barbaris primum interius corrumptur, dein plane conteritur, a Theodosio mortuo ad deiectum Romulum Augustulum (a. 395-476). Interea nova religio

novam animam efformat, imperii augustas reliquias colligit, refovet atque in novam componit generatque unitatem.

Incipit vita nova.

(*Ad proximum numerum*)

SYLVIUS ROMANI.

De ethnicorum et christianorum hymnis in sacris solemnibus canendis.

Ethnici in suis sacris solemnibus ad deos colendos hymnos habuisse apprime novimus. Salaribus, Anciliis, convivalibusque carminibus sepositis, Livius Andronicus (240 a. Chr.) *carmen piaculare* ad Iunonis iram placandam composuit, quod viginti septem puellae cecinerunt. His precationibus, victoria ad Metaurum contra Hasdrubalem adscripta fuit, unde Senatus consulto statutum est, ut Poëtae in Aventino monte templum Minervae dicarent. Sed de tam multis carminibus nulla traditio superest. Notissimum tamen exstat Horatii Flacci illud carmen saeculare, quod Octaviani Augusti iussu, in ludis saecularibus restitutis (17 a. Chr.) a viginti septem pueris totidemque puellis canendum erat.

Saci hymni longe melius apud Christianos floruerere nosque suavitate argumenti illecti de binis hymnis disceptabimus.

Exemplum sumemus ex historicis hymnis alio a Divo Thoma, alio ab Horatio nobis traditis.

Thoma illud: «Sacris solemnis iuncta sint gaudia» in Festi corporis Christi officio cecinit, quem illud novum atque ineffabile sacramentum, a Vulsinio dictum, fidelium animos commovit. Ex sermone Thoma Aquinatis accepimus: «Ut autem integrum celebritatis officio institutionem tanti Sacramenti recoleret plebs fidelis,

Romanus Pontifex Urbanus IV huius Sacramenti devotione affectus, pie statuit praefatae institutioni memoriam prima quinta feria post octavam Pentecostes a cunctis fidelibus celebrari».

Hymnus panegiricus ita sonat:

Sacris solemnis iuncta sint gaudia et ex praecordiis sonent paeonia; recedant vetera, nova sint omnia corda, voces et opera.

Noctis recolitur coena novissima qua Christus creditur agnum et azima deditse fratribus, iuxta legitima priscis indulta patribus.

Post Agnum typicum, expletis epulis, Corpus dominicum datum Discipulis, sic totum omnibus quod totum singulis eius fatemur manibus.

Dedit fragilis corporis ferculum, dedit et tristibus sanguinis poculum, dicens: accipite quod trado vasculum, omnes ex eo bibite.

Sic sacrificium istud instituit, cuius officium committi voluit solis presbyteris, quibus sic congruit ut sumant et dent ceteris.

Panis angelicus fit panis hominum, dat panis caelicus figuris terminum: o res mirabilis, manducat Dominum pauper, servus et humilis.

Te Trina Deitas unaque poscimus sic nos tu visita sicut te colimus; per tuas semitas duc nos quo tendimus ad lucem quam inhabitas.¹

Horatiana metra legibus hymnus obedit, nam de asclepiadea tetrastica dipodia agitur, quae ex ternis minoribus asclepiadeis et ex singulo glyconio constat.

Pentecostis solemnis novum hoc Corporis Christi festum connectitur, unde poëta fideles ad novum gaudium incitat primis duabus strophis «Sacris solemnis, iuncta sint gaudia». ² Sequitur pars histo-

¹ Quem hymnum italico sermone egregie Ioachim Belli interpretatus est eritque utique legendus (*Inni Ecclesiastici*. Roma, Garroni, 1913).

² BELLi:

Si accoppi il giubilo co' giorni santi;
dal cuor si laudi l'Eterna prole;
tutto rinnovisi quel che fu avanti,
atti, pensier, parole.

rica: «Noctis recolitur»; «Post Agnum typicum»; «Dedit fragilis». Pars liturgica subit: «Sic sacrificium», quam explanatio sacrorum effectuum compleat: «Panis angelicus»; clauditur hymnus Dei unius et trini laude, recinendo «Te Trina Deitas».

Praecipua stropha illa est quae canit:

Panis angelicus fit panis hominum,
dat panis caelicus figuris terminum:
o res mirabilis, manducat Dominum
pauper, servus et humilis.¹

Eam adduximus ut significatio legitima habeatur illius *humilis* qui sonat: *et pauper humilis*, seu etiam pauper qui humilitate sua Domino non displicuit.

Qua nobilitate polleat hymnus a nobis non est decantandum: illo enim augustinum Eucharistiae sacramentum canitur, quo nil sanctius, nil divinus; unde facile explicatur ille vaticinus furor quo poëta theologusque rapitur auditores omnes invitans: «Sacris solemnis iuncta sint gaudia». Narratio historica brevitate perspicua, non brevem evangelicam expositionem resumit, qua de causa facile, ante oculos, tota Christi passio cadit. Explicit hymnus illa eucharistica laude, quae eodem tempore et precem et spem sapit:

Per tuas semitas duc nos quo tendimus
ad lucem quam inhabitas.

Alter hymnus de quo ratio nostra erit, nullique inter doctos viros ignotus, *Carmen saeculare* inscribitur. Q. Horatius Flaccus carmen scripsit quod in tabula quadam Fastorum consularium legitur et utique, iubente Augusto, Horatius hoc hymno *tudos saeculares* nobilitavit. Saphica stropha poëta utitur; Aquinas vero asclepiadea cecinit; id parvi interest: rei caput est quod poëtae sacrum hymnum canen-

¹ Quam BELLi interpretatur:

Il pane angelico fu nostro pane,
compiè le immagini dell'era antica
e il servo e il povero per leggi arcane
del Cristo si nutrica.

tes non solum dignitate argumenti inter se differunt quum Horatius daemones, Aquinas autem verum Deum canant, sed ipso canendi stylo.

In Aquinate perspicua est unitas divini afflatus, quam perperam apud Horatium invenies. Aquinas enim in argomento proposito: « Coena novissima » perstat et instat nunquam digrediens, quod fit tertia strope: « Corpus dominicum » « vasculum ut bibant », quinta: « Sacrificium », sexta: « Panis angelicus ». Ubinam tam perspicua unitas?

Apud Horatium contra notatur, hymni argumentum totum esse in Apollinis atque Diana laudibus: « Phoebe silvarumque potens Diana », quibus Sibyllini versus monuere « dicere carmen ». Sed poëta statim laudes divisorum relinquit, quae erant canendae, et vota promit:

a) ne sol, id est Phoebus, quid Roma maius visat.

b) ut Diana, Lucinae nomine adhibito, partus et matres tueatur; sobolem producat; prosperet decreta Patrum; ut populus referat cantus et ludos.

Quo Divorum laudes abierunt? Divis Apolline et Diana sepositis, Parcae id est *Moīpau* Lachesis, Atropus, Clotus inducuntur. Tellus quae Cererem, alibi Dianam, spicea corona donat, romanorum in agros proclivitatem apponit, sed id ad laudes diviae quid refert? Redeunt Apollo et Luna, id est Diana, quibus Aeneae fabula adnectitur; reliquus hymnus romanum imperium nuper constitutum melius semper prorogat in aevum. Conclusio Iovem deosque cunctos appellat, ac tandem chorus puerorum puellarumque Phoebum atque Dianam evocat dicens se doctum eorum dicere laudes, sed quas laudes? Potius diceret *se doctum promere vota*.

Horatius *didascaliam* secutus est quam Zosimus, Theodosii imperatoris aequalis, retulit; cuius rei causa totus hymnus novitate inventi caret, et si quando nitet, ut

in illis « alme sol »; « condito mitis »; « iam mari terraque », nitor hic non ex argomento, sed ex poëtae cerebro fulget. Multa sunt demisse expressa, quae non artem poëticam sed historicam fidem spectant: « cui per ardente »; « quaeque vos bobus »; « iam Fides et Pax »; « si Palatinus »; « haec Iovem sentire », omnia divino spiritu carentia quae in eucharistico hymno nullum locum habent. Plura sunt, quae demi possunt, multa sunt in quibus, non bonus Homerus, sed bonus Horatius alto somno dormitat.

Ex Aquinatis hymno quid demi possent? Veluti saxum stat nullo modo partem de illo solido saxo demas. Venustus et constans fidelium canentium captui se praebet, contra, puerorum puerorumque captui nescio quae ex horatiano carmine essent prona ac perspicua. Quid de Mediis, quid de Scythis, quid de Indis pueri noverant? Quid de lege Papia Poppea, cui innuitur canendo? Pueri et pueri quid sentire poterant de *feraci lege marita?* Ipsi qui puerili simplicitate gaudentes nil melius quam ludum, quam pompam avebant?

Hymnus hic in Palatino atque in Capitolino colle cum a pueris caneretur, neque a pueris neque a romano populo intelligebatur, nullamque virtutem habebat animos ad pietatem movendi; qua de causa horatianus hymnus non sacer, sed politicus dicendus est. Bene quidem in aula a Flacco, a Vario, a Tucca, a Vergilio, ab Agrippa, a Maecenate, Augusto praeccidente, cani poterat; Aquinatis vero hymnus per saecula in ore fidelium sedit, atque sedebit, quia vere ac proprie sacer hymnus fuit. Itaque binis his inter se hymnis collatis atque inspectis cuinam palma erit statuenda? Aquinati christiana an Horatio ethnica Camoena canenti?

Sed omnibus hoc vitium! Plura sunt quae apud nostros scriptores nitent, sed facile seponuntur; nam haec humanista-

rum traditio fuit: ethnicos poëtas ad astra extollere, nostros humi deprimere. Multa, pulca dicuntur quia ab Horatio seu a Vergilio dicta fuere; eadem aliquando etiam potiora, nulla laude ornantur quia non ex Horatio, non e Vergilio fluxerunt.

ALEXANDER AURELI.

..... *Ut honestum illud Solonis sit* (= adeo est), quod ait versiculo quadam: senescere se multa in dies addiscentem (Cic., *De Sen.*, 14, 50).

III. - Certas propositiones subiectas eleganter reddunt propositiones « independentes », ut dicimus. Sic redduntur praeceps propositiones

1°) conditionales; ¹ v. g.:

Subduc cibum unum diem athletae: Iovem Olympium ipsum implorabit (Cic., *Tusculan.*, II, 17).

Furem aliquem aut rapacem *accusaris?* Vitanda tibi semper erit omnis avaritiae suspicio (Cic., *Verr.*, II, 3, 2, 4).

2°) concessivae; ² v. g.:

Haec *sint* falsa sane, invidiosa certe non sunt. (Cic., *Verr.*, II, 32, 105).

Sit sane tanta quantam tu illam esse vis, sed vide.... (Cic., *De Or.*, I, 55, 235).

Fessi quidem *erant*, tamen....

Scipio vulnere gravis *erat*, tamen quarta vigilia castra movet (Tit. Liv.).

3°) comparativae *ut opinor, ut credo, ut reor*, ³ in quibus saepe satius est supprimere coniunctionem; v. g.:

Opinor, haec incommoda sunt carentis (Cic., *Tusc.*, I, 36, 84).

IV. - Aliquando una propositio subiecta in alteram migrat. Sic

exprimenda verbis arbitraretur, novam quamdam finxit in libris civitatem: *usque eo* illa quae dicens de iustitia putabat, a vitae consuetudine et a civitatem moribus abhorrebant (Cic., *De Orat.*, I, 52, 224). - Dionysius quidem tyrannus Corinthi pueros docebat: *usque eo* imperio carere non poterat (Cic., *Tusc.*, IV, 37, 79).

N. B. - *Tantus* quoque in epiphonematibus saepe usurpatur; v. g.. Alexandrum regem videntur, qui quum interemisset Clitum familiarem suum, vix a se manus abstinuit: *tanta* vis fuit paenitendi (Cic., *Tusc.*, IV, 37, 79).

¹ Cf. ALMA ROMA, *De coniunctionibus eleganter omittendis*.

² Cfr. *Ibidem*.

³ Dici etiam potest v. g.: *Ut ego existimo, ut mihi videtur, quomodo mihi persuadeo.*

DE LATINI SERMONIS ELEGANTIA¹

De propositionibus eleganter convertendis.

I. - Linguae hodiernae libenter propositiones sic dictas « independentes » iuxtagponunt, usurpati aut omissis coniunctionibus. Quarum propositionum, quoad fieri potest, magis praecipua apud Latinos in primariam migrat, ceterae vero in propositiones subiectas aut in participia;² v. g.:

Non *debet* dubitari quin *fuerint* ante Homerum poëtae (= Non debet dubitari: fuerunt ante Homerum poëtae) (Cic.).

Quod quum *animadverterent* oppidanis, *constituant* proficisci (Caes.).

Qualis sit animus ipse animus *nescit* (Cic.).

Rem non ita se habere arbitrantur (Cic.).

Rerum exitus *si reputaveris*, plures a suis quam ab hoste interemptos *numerabis* (Quin. Curt.).

Urbem captam hostis *diripuit*.

Urbe direpta, hostis *profectus est*.

II. - Epiphonemati propositionem consecutivam Cicero saepe substituit;³ v. g.:

¹ Cf. fasc. sup.

² Ut propositiones « independentes » in patro sermone possint usurpari, saepe unum alterumve vocabulum addendum est sententiae latinae quae vertenda est.

³ Quando Tullius epiphonemate uititur, fere incipit vocibus *usque eo*; v. g.: Plato quum haec

1°) propositio adjuncta saepe propositione relativa eleganter redditur, quae idem adiunctum seu circumstantiam exprimat et coniunctivo efferatur; ¹ v. g.:

O fortunate adulescens, qui tuae virtutis Homerum paeconem inveneris (Cic., *Pro Arch.*, 10, 23).

Sunt multi qui eripiunt aliis *quod* aliis largiantur (Cic., *De Off.*, I, 14, 43).

Quae tam firma civitas est, quae non odiis funditus possit everti? (Cic., *De Am.*, 7, 23).

Vice versa, propositio relativa in adiunctam migrat; ² v. g.:

Morini, *quam* (= qui) quo se recipient non haberent, in potestatem Labieni pervenerunt (Caes., *De bello gal.*, IV, 38, 2).

Histrio *si* (= qui) paulum se movit extra numerum exsibilatur, exploditur (Cic., *Parad.*, III, 2, 26).

Inimici vero, *quia* (= qui) noceri non posse intelligebant, quiescendum in praesenti decreverunt (Corn. Nep.).

2°) participium saepe locum tenet propositionis

a) relativae; v. g.:

¹ Propositio relativa vel infinitivi locum tenet, ad designandam actionem aliquius; v. g.: In primis versutum et callidum factum Solonis, *qui*, quo et tutor vita eius esset et plus aliquanto rei publicae prodesset, furere se *simulavit* (= simulare) (Cic., *Off.*, I, 30, 108). - Illud quidem certe nostrum consilium itre laudandum est, *qui* meos cives servis armatis obici *noluerim* (= noluisse) (Cic., *Ep.*, I, 9, 13).

² Propositio relativa saepe nec inveniuntur migrat in propositionem conditionalem, quae per *si quis* ortum dicit. Quae forma restrictiva est et dubitativa; v. g.: *Si quae* contra naturam sunt, reicere (Cic., *De Fin.*, III, 9, 31). - *Si quis*, verbi causâ, oriente canicula natus est, in mari non morietur (Cic., *Fat.*, 6, 12.) - *Quod si qui* simulatione et inani ostentatione et ficto sermone stabilem se gloriam consequi posse renatur, vehementer errant (Cic., *Off.*, II, 12, 43).

Vidi eum *ingredientem*¹ (= qui ingrediebatur).

Aspice convexo *nutantem* pondere munum (Verg.).

Exsultantem te et *praefidentem* tibi reperit valde legum habenae (Cic., *De Orat.*, III, 41, 166).

Ordo est recta quaedam collocatio prioribus sequentia *annectens* (Quint.).

b) completivae; v. g.:

Angebat virum *Sicilia amissa* (= Siciliam amissam esse)

c) adiunctae; v. g.:

Servilius Ahala Maelium regnum *appetentem* (= quia appetebat) interemit (Cic., *Cat.*, Cat.).

Triginta homines, *nummulis acceptis*, (= quia nummulos acceperint) ius omne delere (Cic., *Attic.*, I, 16).

Vobis non modo inspectantibus, sed etiam armatis (= etsi...), haec tanta virtus ex hac urbe expelletur? (Cic., *Pro Mil.*, 37, 101).

Sic hic morbus vehementius, *reliquis vivis* (= si...), ingravescet (Cic., *Cat.*, I, 13, 31).

Tranquillo mari (= quando...), gubernare se negant posse (Cic., *De Republica*, I, 6, 11).

Uno et octogesimo anno Plato *scribens* est mortuus (Cic., *De Sen.*, 5, 13).

Vice versa, participium et gerundium patrii sermonis saepe redundunt latine propositione adiuncta; v. g.:

¹ a) Usurpat etiam infinitivus, sed sensu diverso; v. g.: Vidi eum *ingredi*.

N. B. - Huiusmodi infinitivus non differt a propositione infinitiva, ob naturam verbi primarii *video, audio, facio, fingo...* etc... quod post se accusativum postulat.

Si quis plura de hac re legere voluerit, audeat RIEMANN et GOELZER, op. cit., n. 611.

b) Tullius scribit quoque; v. g.: Saepe ex sacerdo meo audivi, *quam is diceret*.

Quum proficisci non posset, mansit.

Quod quum facies, communi commodo inservieris (Cic.).

Hippocrates videtur honestissime fecisse *quod quosdam errores suos confessus est* (Quint.).

Gemmae, *ut abiificantur in lutum*, proprietatem non amittunt (Cic.).

Si videris hominem felicem inter adversa, nonne admiraberis eum? (Cic.).

Praeterea, loco participiorum *memoratus, nominatus, dictus, supradictus*, etc., Latini fere propositionem relativam usurpant; v. g.:

Propter eam *quam dixi* causam (Cic., *Verr.*, II, 46, 110).

Est in carcere locus, *quod Tullianum appellatur* (Sall.).

Genus est quoddam hominum *quod Ilotae vocatur* (Corn. Nep.).

Samnites Maleventum, *cui nunc urbi Beneventum nomen est*, perfugerunt (Tit. Liv.).

3°) interrogatio indirecta plerumque usurpat pro sententia relativa patrii sermonis; v. g.:

Cogita quid (= hoc quod) feceris.
Ad me scribe *quid* agas.

4°) cum verbis motus, accusativus superius locum tenere potest propositionis finalis; v. g.:

Ex ultima urbe *deductum venire* solemus (Cic., *Pro Mur.*, 33, 69).

Mittit rogatum ea quae pulcherrima apud eum viderat (Cic., *De Sign.*, 27, 63).

Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsi (Ov.).

Suffragatum secunda classis vocatur (Cic., *Phil.*, II, 33).

Gerundium et adiectivum verbale in *dus, da, dum*, cum praepositione *ad*, vel eorum genitivus cum *causa, gratia* possunt et ipsa vices gerere propositionis finalis; v. g.:

Ad laborandum veni.

Tum iste se comperisse eum *speculandi causa in Siciliam esse missum* (Cic., *De Suppl.*, 62, 162).

Athenas *erudiendi gratia missus*.

Alcibiades *ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione* (Corn. Nep.).

V. - Denique, integra propositio quandoque redditur uno tantum nomine sive substantivo sive adiectivo: v. g.:

Adiutor (= ut adiuvem) tibi venio.

Institutus est liberaliter educatione et doctrina puerili (= quae puerum decet) (Cic.).

Huc veniunt peculiares quidam ablative, qui comparativo anteponi solent *opinione, spe, aequo, dicto, iusto, solito*; ¹ v. g.;

Opinione (= quam est opinio) omnium maiorem animo capi dolorem (Cic., *Brut.*, 1).

Speque redit citius (Ov., *Fast.*, 4).

Dicto prope citius equum in viam Claudius deiecit (Tit. Liv., XXIII, 47).

(*Ad proximum numerum*).

S. Leonardi in Helvetia.

I. Jss.

¹ Multa praeterea dici possent de propositionibus eleganter convertendis, quae usus docebit.

Duo tamen digna sunt quae hic notentur;

a) *Non possum non* cum infinito idem est ac *non possum quin* cum coniunctivo; v. g.: Qui mortem in malis ponit, *non potest eam non timere* (Cic., *De Fin.*, 3, 8). - Nemo *non potest eum non laudare* (Cic., *Fam.*, IV, 7).

b) *Post verum est, verisimile est*, coniunctivum cum ut eleganter usurpat, quum agitur de re non hypothetica seu supposita, sed reapse existenti; v. g.; Si *verum est ut populus romanus omnes gentes virtute superarit* (Corn. Nep., *Hann.*, 1, 1). - *Verisimile non est ut horum litteras adamarit* (Cic., *Pro Rosc. Am.*, 41, 121).

*Hoc patrum est potius, consuefacere filium
Sua sponte recte facere, quam alieno metu.*

TERENT., Adelph.

IN BONAS AURAS

COETU IAM ADVENIENTE
XXXII EUCHARISTICO INTERNACIONALI

*Regina magni splendida fluminis,
Aurae Secundae, maxima civitas
in gentibus fulges Iberis
Maeoniis fidibus canenda.
Dum Phoebus ardens purpureum vibrat
ab axe lumen, tempora dividens,
nil maius illi fas in Austri
visere partibus est remotis.
Recentis alnum tu subolis Caput;
gentes per orbis nomen it inclytum,
tuaeque fulgores coronae
in patriam populumque manant.
Felix virorum nobilium parens,
fecunda frugum, dives in omnibus;
teque artium doctam bonarum
laudibus usque ferent Camoenae.
Seu Martis urget fervidus impetus,
matrona bellis ac r in horridis:
cum nobili certans leone¹
aut tigridem dirimens rapacem.¹
Quid alta summo limina Numini
sacrata dicam, nubibus arduis
vicina? Quid fastum Senatus,
aut celebrem monumenta mille?
Nec te silebo, «magne velut mare»,²
argentea amnis, latior omnibus
quicunque deducunt tumentes
in freta caerulea Thetys undas.
Qui zona inusta iugiter ignibus
caeli tonantis gigneris imbris,
fususque procere per arva
principis adluis Urbis oras.
Qui optata pandis navibus ostia
fessis viarum mobilium sali,*

¹ Respectus allegorici in historiam argentinam.

² Vox indica Paranà «magnum velut mare» sonat.

*mercisque pelletis amore
qua locuples populus redundat.
O magna cunctis, nobilior fide
Christi decora! quam tulit inclyta
tibi Parens Hispana, plures
quae genuit populos Olymbo!
Deditque sanctam noscere Virginem,
argenteorum sidus amabile,
nam clarior Maius refulsit
virginea renitente luce.³*

*Tantis refertae muneribus poli
insigne confert nunc tibi Pontifex,
fidelium gentes sacrato
foedere qui religat per orbem.
Is namque mundo lumina dirigens,
ut redderes, te providus eligit,
magno Sacramento supremos
fervida cum populis honores.*

*Hem ter beati iam properant dies!
Iam templa miror luce micantia,
centumque laetante advenarum
fumine iam reboant carinae.
Iam mille centum guttura concinunt
clamantque cives, aethera personant
magno Sacramento canenda
virginibus puerisque laude.*

*Iam Rex amorum conditus Hostia,
mundum benigno qui imperio regit,
stipante procedit sacrorum
pontificum radiante turma.*

*Tum plebem et alto de solio piam
manu ferendus prospiciet sacra,
dulcisque divinis replebit
pectoris muneribus Redemptor.*

*Ergo, Bonae Aurae, splendida civitas,
ambi corona regia tempora;
exurge ovans dignamque tanto
indue te Dominam triumpho.*

Bonis Auris, mense Septembri, 1934.

LUDOVICUS MARCOS, C. M. F.

³ Die 25 Maii anni 1810 sol civilis libertatis oboritur populo argentario; quam duces et milites suppliciter sanctam Virginem poposcerant.

CERTAMINA POËTICA**Exitus certaminis poëtici Ruspan-tini.**

Vulgatus est exitus postremi certaminis poëtici Ruspantini, a Romano litterarum athenaeo iudicandi, in quod triginta auctores descenderunt. Praemium assignatum est carmini, cui titulus: *Rus pascolianum*, notato verbis: « Croceas necete coronas », respondentibus nomini VINCENTII POLYDORI, doctoris Aretini.

Iudices praeterea peculiari laude digna quae sequuntur carmina habuere:

1. *Nocturna in Volsiniensi lacu navi-gatio*, auctore Alceste Bresciani;

2. *In mortem Thomae Edison*, a. Anacleto Trazzi;

3. *Aeronauta*, a. Iunio Garavani;

4. *Caelestia*, a. Ioanne

5. *Fabularum liber alter*, Massa;

6. *Carnera et Paulinus*, a. Vincentio

7. *Novissima gloria*, Polydori;

8. *Ipsae coecorum tenebrae illustrantur amore*, a. Augustino Silvani;

9. *Eoemus et Elisa*, a. Francisco Sofia Alessio.

Clarissimo amico et laboris nostri socio VINCENTIO POLYDORI ob alteram partam victoriam novasque meritas laudes ex animo vehementissime gratulamur; itemque clarissimis viris Acastae Bresciani, Anacleto Trazzi, Iunio Garavani et Francisco Sofia Alessio, et ipsis *Almae Romae* sociis.

Novum certamen poëticum Lo-crense.

Locrense ephebeum, quod a Pedemontium Principe nomen repetit, et quotan-nis latinum certamen poëticum habet, ad principem foeminae recens ipsi Pedemontium principi natam celebrandam,

alterum recens indixit, in quo per lati-num poëmatum gloriae et gesta Sabaudi-ca domus extollantur.

Cuius quidem certaminis leges hae sunt:

1. Certamen omnibus patebit: italis exteris.

2. Carmina versibus centum haud bre-viora, nec trecentis longiora sunt.

3. Numerorum ac pedum libertas con-ceditur.

4. Carmina, portabili paelo impressa, sententia adnotentur super involucre trans-scribenda, in quo, sigillo munito, auctoris nomen, cognomen, aetas, nominationes, domicilium declarentur. Omnia unica hac inscriptione: *Direzione del Convitto Principe di Piemonte in Locri tam diligenter mittantur, ut ante medium no-citem diei xxx mensis Novembris huius anni MCMXXXIV tuto ad locum suum per-ventura sint.*

5. Praemium victoris erit numisma au-reum de industria cusum, valore libell. mille.

6. Alia carmina laude digna singulari mentione ac diplomate decorabuntur.

7. Carmen praemio donatum ceteraque magna laude memorata in vulgus edentur.

8. Iudicium collegium ex peritissimis linguae et poëtiae latinae constabit.

9. Iudices et singillatim et coniunctim intra tres menses sententiam ferent; sol-lemnri ritu praemium vitori conferetur.

10. Carmina omnia ad certamen missa in Locrensis Collegii, certaminis ipsius auctoris, proprietatem cedent.

11. Qui hisce legibus non paruerit, is ad certamen minime admittetur.

Leve est miseris ferre, perferre est grave.

SENECA.

Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis.

OVIDIUS.

SAPIENTUM PERVESTIGATIONES
A RADIOPHONICA VATICANA STATIONE
LATINE VULGATAE

NOTITIAE.

DE CENTENARIA DIE AB ORTU DEMETRII MENDELEEFF.

Die 7 superioris mensis februarii centenarius annus absolvebatur ab ortu Demetrii Mendeleeff.

Eius distributio periodica elementorum proposita fuit sub finem anni 1868; eodem anno, et separatim, etiam Lothar Meyer aliquid simile vicissim invenit.

Tabula periodica sub forma quam etiam nunc retineri solet, publici iuris facta est anno 1871.

Deerant in distributione illa duo elementa, quibus ipse Mendeleeff locum reliquerat in tabula et nomina assignaverat, *ekaaluminium* scilicet et *ekaborum*.

Post aliquot annos duo haec praevisa elementa reperta sunt, *gallium* nempe anno 1875 et *scandium* an. 1879; eorum proprietates bene congruebant cum illis quae ex tabula deducebantur, et hoc maxime contulit, ut patet, ad affirmandam obiectivam virtutem legis periodicae a Mendeleeff traditae.

Neminem latet quanti momenti lex illa fuerit tum pro chemicis tum pro physicis, praesertim postquam numerus athomicus, qui est simul numerus ordinans, in ipsam distributionem periodicam inductus est, et quam apte duxerit ad detectionem elementorum incognitorum; quanti denique sit ad inquisitionem ipsius athomicae structurae.

DE METALLIS SUB INFIMIS TEMPERATURIS.

Ultimis hisce annis plures inquisitiones institutae sunt de modo quo metalla se gerant sub frigidissimis temperaturis. Ne-

mo enim non videt quanti momenti hoc sit in pluribus applicationibus.

Recenter Doctores W. J. de Haas et Robertus Hadfield retulerunt apud Regiam Societatem Anglicam circa proprietates mechanicas quorumdam metallorum ad temperaturam bullitus hydrogenii liquidi, h. e. ad temperaturam 20°3, gradus maximis.

Metalla examini subicienda immitabantur in vas Dewar hydrogenium liquidum continens.

Quaedam ferreae substantiae, immo et ipsum ferrum ad temperaturam aeris liquidi, ostenderant sensibile incrementum tenacitatis et plerumque continuum decrementum ductilitatis.

Ad temperaturam hydrogenii liquidi continuo appareat descensus in duritiem, quamvis exceptiones non desint.

Mixturae non ferreae huiusmodi experimento subiectae permanerunt ductiles ad infimas temperaturas: sic nichelium, cuprum et aluminium incrementum in duritiem demonstrarunt, quum tamen congruens decrementum in ductilitatem minime apparuerit.

Substantiae istae non ferreae structuram habent reticulati cubici centralis, quae structura videtur favere persistentiae ductilitatis, quamvis in mixturis ferreis structuram hanc non semper comitetur ductilitas.

DE RARA EDITIONE OVIDII MONTALBANI, CUI TITULUS "CURAE ANALYTICAE".

Prof. A. Neviani Lyncaeus nuper tradidit Pontificiae Academiae Scientiarum historicam Notam, in qua agitur de rara editione operis Ovidii Montalbani, cui titulus:

Curae | Analyticae | Aliquot Naturalium Observationum | Aldrovandicas | Circa Historias | Ovidii Montalbani | Phil. Med. etc. I. C. Bononien. | Collegiorum omnium Doctorum Decani, | atque Lecto-

ris Emeriti. | Praeclarissimis, atq. Eruditissimis | D.D. Doctoribus Illustriss. Collegiorum | Philosophiae, ac Medicinae eiusdem Civitatis Dicatae. | Bononiae Typis Io. Baptista Feronij 1671.

Quum Nevianus in sua Nota demonstrat quanti momenti sit parvus hic liber in studiis Aldrovandianis perficiendis, ei opportum videtur in doctrinae bonum iterum opus praelo dari, imo zynchographice, i. e. «in facsimili» reproduci.

DE SOCIETATE ITALICA AD PROGRESSUM DISCIPLINARUM PROMOVENDUM.

Ex relatione quam edidit Secretarius Societatis Italicae, cuius finis est progressus disciplinarum, libenter haec deducimus.

Societas, quae a viginti et septem annis constituta est, numerat sociorum prope quatuor millia.

Conventus generales ab ea promoti fuerunt viginti et duo; in annis enim in quibus bellum saevit conventus non sunt habiti.

Anno nuper elapso socii Barium ad urbem convenere. Viginti sapientiae sectiones, quas Societas complectitur, conventus participes fuerunt cum quadringentis et triginta quinque studiorum speciminibus.

Omnia haec publici iuris fient praelo vulgata, tribusque voluminibus dispartita per tres classes quibus sectiones distributae fuerunt, praelo volumen quod orationibus in conventu habitis et conventus ipsius relatione constabit.

Ex quibus clare patet quam bene Societas haec finibus sibi propositis respondeat, et quam efficaces impulsus scientiae progressui adiecerit.

Duo sunt in quibus temerarium iudicium cavere debemus: quam incertum est quo animo quid factum sit, vel incertum est qualis futurus sit qui nunc bonus vel malus appareat.

S. AUGUSTINUS.

HORAE SUBSECIVAE

ADAGIA

Frangar, non flectar, turris vel roboris instar.

◊

Flectar, non frangar, chalybis par, inde resurgam.

◊

Frons coram uno prona Deo, mortalibus alta.

◊

Quam semel ignosci, decies ignoscere malo.

◊

Expetito rarus veniam, semperque datus.

◊

Unguis ac rostro minime iuvat ala carentes.

◊

Dignior, indignis dignus qui spernitur, exit.

◊

Nil gravius miseris, quam se meminisse beatos.

◊

Nil meliore boni petor, nil acrior hostis.

◊

Discipulus tristis, nequiens praestare magistro.

I. FAV.

COLLOQUIA LATINA

IX.

Amissus et promissus liber¹

ULDERICUS, OTHO.

ULDERICUS. - Quid vult hic fletus?
OTHO. - Amisi librum.

ULD. - Quem?

OTH. - Ciceronis epistolam.

ULD. - In scholane?

OTH. - In schola.

ULD. - Quo tempore?

OTH. - Hac ipsa die, ante prandium:
quum enim, dato signo, discedendum esset

¹ Ex IACOBI PONTANI opere, cui titulus: *Pro gymnasista latinitatis*. - Passim retractavit hodierisque moribus aptavit I. F.

domum, egoque libellos meos colligerem, hunc non inveni.

ULD. - Quaesivistine apud vicinos?

OTh. - Ac diligentissime. Respondent omnes se esse extra noxiā, nec habere, nec scire quis habeat.

ULD. - Non tu ad gymnasii custodem?

OTh. - Immo; sed dixit ut se appellarem denuo post meridiem.

ULD. - Appella.

OTh. - Despero me recuperaturum.

ULD. - Alias alii suos amiserunt.

OTh. - Sic est? Ac recuperarunt?

ULD. - Evidem non omnes. Et heu! qui non, quod rem suam male custodiscent, domi a parentibus vapularunt liberaliter!

OTh. - Et ipse, si hodie librum meum non recepero, certiores eos faciam oportet, qui pro hoc malo mihi dabunt malum.

ULD. - Iuvabo te in quaeritando Cicerone tuo; si non inveneris, est mihi aliquanto tristius exemplar eiusdem; id dabo tibi proprium.

OTh. - Si non simulate promisisti, porrigere dexteram.

ULD. - En.

OTh. - Effudisti aquam; rediit animus, et cura omnis e corde excessit.

ULD. - Laetus sum quod te tranquilliavi. Vae autem illi, qui se huius furti adstrinxit; nam et librum minime retinebit, et uberior quam tu plorabit.

OTh. - Furem hunc mihi dari in conspectum gestio: coram in os laudarem ipsum, et... capillos ei concinderem.

ANNALES

Post caedem Vindobonensem.

Austriaco cancellario Dolfuss, tam nefarie interempto, Schusschnigg, eius in administranda republika collega, successit, qui sollemniter statim universo orbi

confirmavit firmam Austriae voluntatem de libertate omni ratione servanda. Quod quidem cum omnium consensu re ostendit: non solum enim in caedis auctores summo iure severe actum est, sed in novum ordinem rei publicae administrandae consultum. Praeterea ipse Schusschnigg cancellarius tum cum Hungarorum gubernatoribus, tum cum Mussolini, Italici gubernii moderatore, — qui, ad cautelam, suo tempore ad Austriacos fines copias disposuerat — colloquia habuit, quibus arctiora vincula cum finitimis populis constituerentur.

* *

Nationum societas.

Postquam apud Nationum Societatem diu disceptatum est, formula tandem est inventa plurimis satisfaciens, per quam liceret et Russorum legatum in ipsam societatem admitti. Ingratam quidem admirationem movit Poloniae declaratio, a Societatis Nationum inspectione, contra pactionem a. MCMXIX initam, sese exceptam haberi velle circa cautiones eas, quae protectionem minorum genere et lingua gentium respiciant.

Accepta in societatem et Afganistana natione, sessio conclusa est unanimi Italicorum, Anglorum Gallorumque legatorum professione, quae die xvii superioris mensis februarii pronuntiata sunt de libertate et integritate reipublicae Austriacae necessario servanda, ea vim omnem ex parte sua cuiusque civitatis retinere, communemque voluntatem et actionem in posterum quoque adductura.

* *

Ex Hispania.

In Hispania administratorum a suis munieribus abdicatio ad novum collegium adduxit, praeside Lerroux illo, qui et cum praecedentibus collegis idem gerebat officium; nunc autem gubernii socios ex

« radicalium » factione praesertim de legit. Quum vero viris nonnullis dexterae, quam vocant, partis, cetera munera tradiderit, « socialistarum » et « communistarum » irae exarserunt, qui iunctis viribus opificum omnium ab operibus desertionem indexere. Inde tumultus et vastationes renovantur, in quibus ne sacris templis quidem parciuntur.

POPULICOLA.

VARIA

Qui contemnit ac parvi facit alios, in eorum odium incurrit, nec utilitatis quicquam ex hoc contemptu consequitur.¹

Summae prudentiae officium aestimo, si a minis iniuriisque abstinere queas, praesertim iis, quae verbis contumeliosis fiunt. Neutrum enim horum, debiliorem hostem tuum efficere potest, quum tandem minae eumdem cautum magis, contumeliae infensum, ferocemque reddant, ac vindictae cupidissimum. Id ita se habere, vel exemplo Veientium constat. Nam quum non solum inferendo bello facerent iniuriam, sed contumelias etiam ac probra insuper ingererent, ita Romanum militem inflamarunt, ut qui pugnam prius detrectaret, contumeliis lassitus, nolentibus ducibus dimicare voluerit. Est autem hoc, vel imprimis observandum sapienti imperatori, ne vel ipse vel sui opprobria in hostem ingerant, aut eum non laedant, sed ad vindicandum inflammat. Videntur enim contumeliae tela esse, quae auctores suos maxime feriant. Memorabile est

¹ Ex NICOLAI MACHIAVELLI opere, cui titulus: *De republica disputationes ex prima decade T. Livii*, lib. II. — Latine vertit H. Bindi.

huius rei exemplum, quod in Asia accedit, quum Mida a Gabade Persa oppugnaretur. Postquam enim diu urbem obsedit, nec quicquam praestisset, decreverat ab obsidione discedere; sed quum illinc cum exercitu iam castra moturus esset, et oppidani id cognovissent, omnis generis contumelias et opprobria in eum ingerebant. Ob quam causam Gabades iratus, consilium mutavit, et urbem gravius quam unquam obsidens, eam paulo post expugnavit et militibus in praedam concessit. Idem plane Veientibus accedit; qui quum arma populo Romano ferrent, simul ei exprobrabant civiles discordias, et usque ad vallum portasque castrorum accedentes, probra ingerebant. Hisce vero quid aliud effecere, quam quod militum animos, prius adversus patrinos inflammatos, adversus sese concitarunt? Usque adeo scilicet, ut qui prius neque patribus, neque consulibus successum vellent, pro eorum salute postea iurarent atque pugnaverint.

Neque in Republica igitur, neque in bello ferre debent prudentes moderatores huiusmodi contumelias, sive in hostes, sive in cives iactantur. In hostes enim coniectae pariunt ea, quae diximus, incommoda; in cives adeo sunt deteriores, quod non detur talis vindictae ratio inter illos, ut adversus hostes datur. Id observari solitum a populo Romano novimus. Nam quum legiones illae, quae Capuae in hybernis relictae adversus Rempubliam coniurassen, a Valerio Corvinio placarentur, cautum fuit, inter cetera, etiam hoc: ne cuiquam eorum istud unquam opprobrio obici posset.

Tiberius Gracchus servorum quos Respublica ob acceptas ab Annibale clades armare cogebatur, dux electus; statim interdixit ceteris militibus, sub magna poena, ne quisquam iis servitutem exprobaret: usque adeo in id incubuere semper Romani, ne cuiquam contumeliae et convicia

obiicerentur, quod nihil sit quo hominem animi tantopere offendantur, sive ioco, sive serio obiificantur.

Nam, ut ille inquit: Facetiae asperae, quando nimium ex vero traxerunt, acrem sui memoriam relinquunt.

Monedula.

Captam quidam monedulam, filo alligatum devincto ad pedem illius, donat filiolo suo, cum qua luderet. Illa humanae consuetudinis impatiens, occasionem nacta, in sylvas avolat. Implicito vero filo arboris ramis, quum iam fame sibi moriendum intelligeret: — Me miseram — inquit — et stolidam avem, quae hominum servitutem fugiens, in mortem et exitium me coniecerim!

Fabula indicat homines mediocria mala declinantes in maxima interdum incurare.

Pro iudicibus mensarum elegantibus

ESCARUM ORDO:

Promulsis: melo et perna.

Pasta regia iuscule madida.

Vitulina caro elixa cum faseolis butyro conditis.

Pulvilli fungis farti.

Gallus indicus veru assus.

Gelida varia.

Iocosa.

Mater Tuccio:

— Medicamentum hoc purgatorium sorbeas: tibi proderit.

Tuccius:

— Malo ut alteri prosit: dato Mauritio minori fratri.

Tuccius in schola.

Postquam magister diu institit animalium familias, genera, species explicans, Tuccium interrogat:

— Cuius familiae est canis?

— Eia! familiae, quae eum sibi comparavit!

Aenigmata.

I (vulgo *Rebus*)

neque	neque
-------	-------

II

Prima novos redeo zephyro referente te-
[pores]

Altera pars limo immundo caecoque vo-
[lutor]

Foedium animal, sed idem praedulcis agre-
[stibus esca]

Totum aures valeo atque animos mollire
[feroces]

Aenigmata in superiore fasciculo proposita his respondent: 1) (vulgo *Rebus*): *Ter minus est o triplex: medius, maior, minor; scilicet: Terminus esto triplex: medius, maiorque, minorque;* 2) *Aëra, Aera, Area.*

Libera a pittaciis responsa.

Rev. F. DRV..., Niagara University, New-York. — Pretrum libell. 60, quod misisti, non unius, sed duorum annorum est; speramus a proposito te recessurum.

Rev. ADMINISTRATORI LOVOLA HIGH SCHOOL, Baltimore. — Si professor ille mortuus est nullaque obitus data est nobis notitia; imo schola ista ALMA ROMA commentarium, qui regulariter singulis mensibus missus est, tamdiu retinuit, ne hodie quidem reddito, nonne tenetur subnotationis pretrum solvere?

Prof. I. JARZ..., Sandomiriae. — Bindi librum, quem a me petiisti, frustra apud bibliopolas requisivi: non amplius in commercio est. Et opusculi nostri, c. t. *Parvum antibarbarum*, nullum iam superest exemplar.

A SECRETIS.

DE ROBERTI SCOTTI

[30]

NAVARCHI ANGLI, ITINERE ANTARCTICO

Post prandium ad priora undecim chilometra labente leniter trahea totidem addiderunt, postea stationem diei fecerunt. Ea fuit sexagesima septima mari superior metris viginti quinque et tribus milibus, thermometro nuntiante gradus triginta duos. Praeclarum — inquit — est atque festivum duobus longis itineribus polum nostrum futurum esse. Tota nos arcent chilometra quinquaginta. At hercet enitendum est quanticumque! Angimur nunc unum: fieri posse, ut ibi fluit vento ante nostrum vexillum Norvegorum.

Neque vanum fuisse timorem cognitum est postero die. Quo die profecti mane superaverunt chilometra quatuordecim perventumque erat ad postremi gradus meridionalis punctum quadragesimum secundum. Optime affecti cooperunt postea procedere, ut quibus persuasum esset proximo se die polum capessituros esse. Post secundam horam itineris acutissimis oculis Bowers procul conspicatur, quod primo viae signum esse iudicat. Angebat res, sed ad extremum putat sastrugum esse. Suspensis animis et silentio viri procurrunt, quos una eademque suspicio perculerat. Scotti vehementius palpitare cor et paene dissilire. Post alteram semihoram e regione Bowers rem nigri coloris se dicit discernere, non riveam. Quam recta petentes agnoscent vexillum nigri coloris affixum trahariae perticæ; haud procul conspicantur relictam stationem; animadvertisunt conversa et aversa vestigia trahearum atque pedalium et expressa vestigia multorum canum: intellegunt, quo atrocios nihil potuisset accidere, evenisse:

antevertisse Norvegos, Amundsenum, pri-

mum mortalium omnium, polum antarcticum tetigisse: « Nihil » — inquit Scottus, — « adeo me tangit, quam miserorum adspectus sociorum. Nam cui iam rei tanti nobis exhausti labores? Somniavimus! Cras igitur ad ipsum polum ibitur. Tum, quam velocissime patientur vires, revertendum ». Nihil sane illa nocte accessit somni illis, quos turbaret inventi inventio poli. « Quidquid cooperamus, cogitare, quidquid proferre vocum, absolvebamus hoc tristi: Sero venimus! » Et omnes cum Scotto in tacito tentorio credo horruisse, quoties in mentem venisset redditus.

Postridie mature profecti, quum tredecim chilometra et dimidium processissent, observata est latitudo undenonaginta gradium et quinquaginta trium punctorum et triginta septem scripulorum. Post meridiem duodecim chilometra cum meridiano processerunt flante acriter vento, thermometer exhibente gradus undetriginta. Aer iste gelido refertus est humore, quo paucis horae punctis ossium horret medul'a: « Pau- lum etiam nunc descendimus — inquit Scottus, — sed ante nos videntur acclivia esse. Sed nihil, nihil h̄c subicitur oculis, quod differat a solitudine postremis diebus transita ».

« Pro Deus optime! Ad huncine adnixos horridum locum pro mercede ne id quidem assecutos esse, ut adessemus primi! Sed est tanti tam longe esse progressos. Co- medimus hoile oblii paulisper aegritudinis praepingue ferulum mixtum¹ et singulas chocolati quadras et concessa in-

¹ H. E. ragout.